

УДК 331.5

В. М. Черба,
к. н. з держ. управл., доцент кафедри економічної теорії,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпропетровськ,
І. С. Сіліна,
студентка гр. ФК-15-3, спеціальність "Фінанси",
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпропетровськ,
А. О. Лінник,
студентка гр. ФК-15-3, спеціальність "Фінанси",
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпропетровськ

АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА ДИСПРОПОРЦІЙ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

V. Cherba,
Ph.D. in Public Administration, Associate Professor of the Department of Economic Theory,
University of Customs and Finance, Dnipropetrovsk
I. Silina,
Student of group ФК-15-3, majoring in Finance, University of Customs and Finance, Dnipropetrovsk
A. Linnyk,
Student of group ФК -15-3, majoring in Finance, University of Customs and Finance, Dnipropetrovsk

ANALYSIS OF REGIONAL SPECIFICS AND DISPROPORTIONS OF THE LABOR MARKET IN UKRAINE

У статті висвітлено питання функціонування сучасного ринку праці в Україні. Проведено аналіз показників зайнятості та безробіття, рівня економічно-активного та безробітного населення України за період 2013—2015 рр. із виділенням регіональних відмінностей та особливостей. Виокремлено причини виникнення безробіття, обґрунтовано методи боротьби та шляхи подолання безробіття. Здійснено прогноз рівня безробіття в Україні на майбутні роки. Наведено заходи покращення якості фінансового забезпечення ринку праці. Проаналізовано офіційні статистичні дані Держкомсату та служби зайнятості Дніпропетровської області щодо кількості безробітних по областях України. Запропоновано шляхи подолання регіональних диспропорцій на ринку праці та заходи, що підвищать якість національної робочої сили, попит на робочу силу в цілому та забезпечать зменшення відсотка регіонального безробіття в Україні.

The article highlights the issues of the contemporary labor market functioning in Ukraine. The employment and unemployment indices, level of economically active and unemployed population of Ukraine for the period of 2013—2015 were analyzed, distinguishing regional differences and specifics. The causes of unemployment were identified; the methods of control and ways to overcome unemployment were substantiated. The unemployment levels in Ukraine were forecast for the years to come. The measures for improving the quality of financial support to the labor market were presented. The official statistical data provided by the State Statistics Committee and the Employment Service in Dnipropetrovsk Region concerning the number of unemployed by regions of Ukraine were analyzed. The suggested ways to overcome regional disparities in the labor market and measures to improve the quality of national labor force, the demand for labor force in general and to reduce the regional unemployment rates in Ukraine.

Ключові слова: безробіття, ринок праці, рівень зайнятості, рівень безробіття, економічно активне населення, регіональні диспропорції.

Key words: unemployment, labor market, employment level, unemployment level, economically active population, regional disproportions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ситуація, що притаманна сучасному ринку праці, значно впливає на загальний перебіг різних процесів, котрі відбуваються в державі. Насамперед до них варто віднести такі,

що характеризують соціально-економічні, політичні та демографічні зміни. Безробіття як економічне явище тягне за собою ряд проблем, серед яких марнування у великих масштабах продуктивної робочої сили, котрі породжують ско-

Таблиця 1. Динаміка кількості безробітних та показників безробіття в Україні за 2013–2015 рр.

Роки	Безробітне населення (за методологією МОП)			
	у віці 15-70 років		працездатного віку	
	в середньому, тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідної вікової групи	в середньому, тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідної вікової групи
2013	1510,4	7,3	1510,3	7,8
2014	1847,6	9,3	1847,1	9,7
2015	1654,7	9,1	1654,0	9,5

Джерело: [5].

рочення потенційного валового продукту і національного доходу країни. В Україні структурна перебудова економіки під час ринкових перетворень призвела до виникнення значних регіональних диспропорцій. Особливо це стосується регіонального ринку праці, оскільки значна соціально-економічна диференціація регіонів стримує економічне зростання країни, тим самим породжуючи диспропорції у регіонах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Перспективи та проблеми розвитку регіонального ринку праці в Україні, а також його вплив на усі сфери життя суспільства досліджували такі вітчизняні науковці: Єрмоленко О.А., Міненко В.Л., Воробйова О.І., Швидка Г.Ю. ТА ін. У їхніх працях детально розглянуто як практичні, так і теоретичні аспекти розвитку та регулювання регіонального ринку праці й окремих його елементів. Однак питання регіональних особливостей ринку праці з зазначенням пріоритетних шляхів подолання безробіття і досі залишаються недостатньо вивченими та потребують постійного оновлення та подальшого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета роботи — показати сутність, особливості розвитку регіонального ринку праці, його динаміку, визначити переваги та проблеми його формування і стабільного функціонування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Невід'ємною умовою успішного функціонування економіки будь-якої держави є наявність високоякісної, конкурентоспроможної робочої сили. Ринок праці являє собою один з найбільших динамічних елементів ринкової економіки, складну систему, яка постійно розвивається і вдосконалюється. З урахуванням реалій сьогодення, стан ринку праці характеризується наявністю низки проблем, які заважають ефективному розвитку країни. До проблем сучасного ринку праці в Україні можемо віднести і високі обсяги прихованого безробіття, постійну депопуляцію та загальне старіння населення, що призводить до скорочення чисельності трудового потенціалу України [3].

В умовах переходу України до ринкової економіки та кризових явищ, які спіткали Україну за останні роки, проблема безробіття стала однією з найголовніших проблем вітчизняної економіки. Безробіття — це таке соціально-економічне явище, коли частина економічно активного населення не може знайти застосування своїй робочій силі й стає "зайвою". У ринковій економіці безробіття виступає як ре-

зультат взаємодії між попитом на робочу силу та її пропозицією [8]. Причин безробіття існує багато, одними з яких домінують: спад економіки; структурні зрушення; технологічний прогрес та запровадження нових технологій. Це пов'язано, насамперед, з мізерними інвестиціями, низьким рівнем запровадження сучасних технологій в економіку і т. д. [10]. Внаслідок впливу різноманітних фінансово-економічних чинників за період 2013—2015 рр. кількість безробітного населення істотно змінювалася (табл. 1).

Так, у 2013 році в середньому кількість безробітних (населення у віці 15—70 років) була найменшою і становила — 1510,4 тис. осіб, а найбільшою в 2014 році — 1847,6 тис. осіб, що в 1,22 рази більше порівняно з 2013 роком. У 2015 році спостерігається зменшення кількості безробітного населення (у віці 15—70 років) порівняно з 2014 роком і становить 1654,7 тис. осіб, що в 1,11 рази менше за показник 2014 року. Рівень безробіття населення, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), з 2013 по 2015 рр. зріс з 7,3% до 9,1% економічно активного населення. Якщо говорити про працездатне населення, то у 2013 році показник був найменшим і у середньому становив 1510,3 тис. осіб. Тоді як у 2014 році був найвищим — 1847,1 тис. осіб, а у 2015 році дещо знизився — 1654,0 тис. осіб. Серед осіб працездатного віку рівень безробіття зріс з 7,7% до 9,5% відповідного періоду. У 2015 році рівень зареєстрованого безробіття становив 1,9%. На обліку у центрах зайнятості у цей час перебували 490,8 тис. осіб. При цьому кількість вільних робочих місць (вакантних посад), яку могли запропонувати роботодавці складала 48,3 тисячі. Тобто на 10 вільних робочих місць у 2015 році претендувало 86 осіб, що є найгіршим показником за останнє десятиліття [5]. Показники безробіття є досить диференційованими по окремих регіонах України. Найбільший рівень безробіття спостерігається у таких областях, як: Донецька, Житомирська, Кіровоградська, Луганська, Рівненська, Тернопільська, Полтавська, Сумська, та Херсонська, Хмельницька, Чернігівська та Чернівецька (табл. 2).

Зокрема з 2013 по 2015 рр. рівень безробіття у Полтавській області зріс на 3,8%, у Кіровоградській — 3,3%, у Сумській — 2,4%, у Житомирській — 2,7% та у Херсонській — 1,6%.

Середні показники були зареєстровані у таких областях, як Івано-Франківська, Львівська, Миколаївська та Київська. Детальну інформацію про рівень безробіття в регіонах країни відображено на рисунку 1.

За період з 2013 по 2015 роки у таких областях, як: Вінницька, Волинська, Закарпатська, Миколаївська та Черкаська спостерігається зменшення кількості безробітних на 0,1—3%. Так, у Вінницькій області відбулося найменше

Таблиця 2. Показники найбільшого рівня безробіття по областях України

Назва області	2013		2014		2015	
	тис. осіб	Рівень безробіття в області, %	тис. осіб	Рівень безробіття в області, %	тис. осіб	Рівень безробіття в області, %
Донецька	121,4	14,2	216,42	11,3	165,5	18,2
Житомирська	64,6	12	66,6	12,3	56,8	10,2
Кіровоградська	49,8	11,9	49,2	11,7	37	8,5
Луганська	56,2	16,6	112,62	11,8	66,3	16,7
Полтавська	80,6	12,4	77,9	11,8	57,7	8,7
Рівненська	53,7	11	56,7	11,7	51,4	10,3
Сумська	52,8	10,6	50,6	10,2	42,8	8,5
Тернопільська	54,1	12	53,1	12	46,2	10,3
Херсонська	50,8	10,4	49,6	10,2	44,4	9,1
Хмельницька	56,6	10,4	54	9,9	49,9	8,7
Чернівецька	37,7	10,5	36,8	10,2	31,4	8,6
Чернігівська	51,6	11,2	55,3	12,1	48,4	10,3

Джерело: складено авторами за даними [5].

зменшення у 2015 році — 0,1 % порівняно з 2013 роком, що становить 1,9 тис. осіб, а от у Запорізькій області зайнятого населення стало більше на 3% у 2015 році, що становить 22,7 тис. осіб. У інших областях кількість зайнятого населення за 2013—2015 роки збільшилась на 1,5 — 6,9 тис. осіб.

Далі розглянемо області, у котрих спостерігається найнижчий відсоток безробітних і, відповідно, де зайнята найбільша кількість осіб.

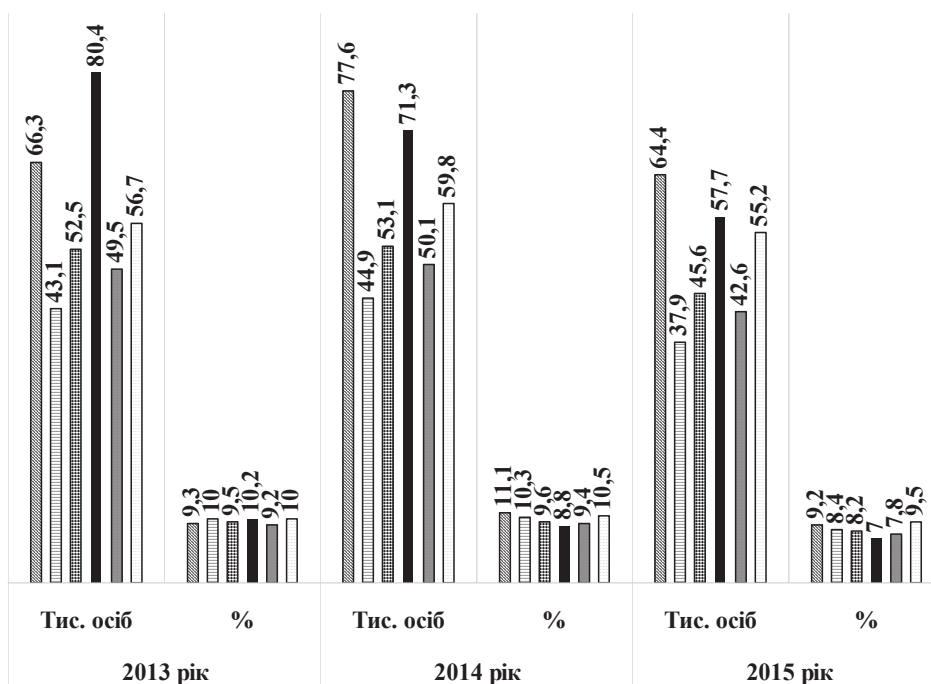
Області, де рівень безробіття є найменшим: Дніпропетровська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Одеська та Харківська. У цих регіонах рівень безробіття не сягає 8,9% безробітних. Найменший показник — 5,7 % ми спостерігали у Одеській області в минулому, 2015 році. У Івано-Франківській області з кожним роком спостерігається збільшення рівня зайнятого населення і, відповідно, зменшення рівня зайнятого. За період з 2013 по 2015 роки рівень безробіття зменшився на 1,1 %, а це 7,4 тис. осіб, котрі отримали статус зайнятих. Більш детальні дані наведено у рисунку 2.

Виходячи з того, що у половини областей спостерігається найвищий показник безробіття, можна стверджувати: існує низка проблем, які заважають нормальному соціально-економічному розвитку як всієї країни, так і її окремих регіонів.

Рівень безробіття багато в чому залежить від того, яка склалася ситуація у зовнішньому середовищі. Важливим фактором впливу на нього стала економічна криза в країні. Проте не тільки вона є причиною сучасного стану безробіття, велике значення мають невирішені внутрішньодержавні проблеми в економіці нашої держави.

До таких проблем належать, в першу чергу, недостовірність та приховування інформації про рівень безробіття та про його перспективні можливості. Досить гострими продовжують залишатися міжгалузеві співвідношення у рівнях оплати праці. Належність до певної сфери діяльності створює співвідношення в оплаті праці, тоді як оплата має залежати від якості та результатів праці. Відповідно до специфіки регіонів, зберігаються і високі міжрегіональні відмінності у рівнях заробітної плати. Низька продуктивність

■ Вінницька ■ Волинська ■ Закарпатська ■ Запорізька ■ Миколаївська □ Черкаська

Рис. 1. Показники середнього рівня безробіття по областях України

Джерело: складено авторами за даними [5].

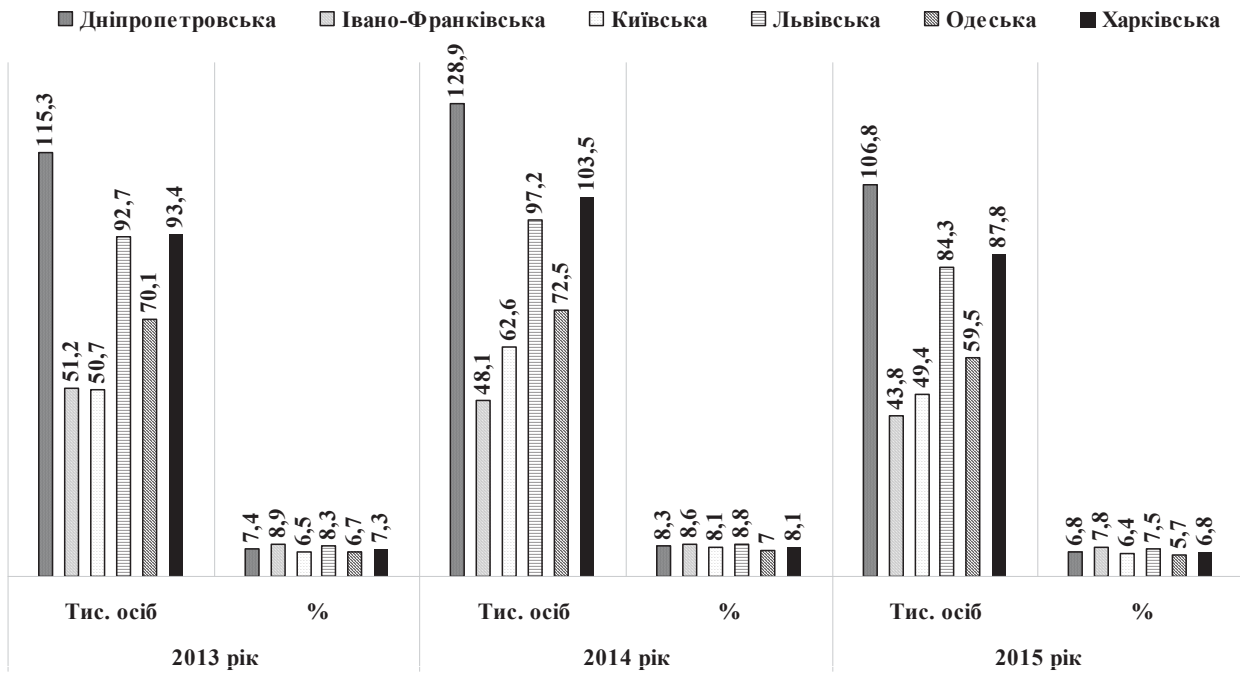

Рис. 2. Показники найменшого рівня безробіття по областях України

Джерело: складено авторами за даними [5].

праці призводить до невідповідності рівня оплати праці. В Україні продуктивність української робочої сили на 40% нижча, ніж у країнах Центральної та Східної Європи [1].

Відповідно до специфіки економіки регіональних комплексів, зберігаються й високі міжрегіональні відмінності у рівнях заробітної плати. Намагаючись вирішити цю проблему, особливо щодо малозабезпечених верст населення, уряд підвищує мінімальну заробітну плату, збільшує тарифні ставки та посадові оклади низькооплачуваним категоріям персоналу. Автоматично підвищення зарплат відбувається й в інших працівників, що призводить до ряду негативних наслідків: у бюджетній сфері — зменшуються премії, знімаються доплати, працівників відправляють у неоплачувані відпустки, переводять на скорочений робочий тиждень, проводять скорочення; приватний сектор, зменшуючи прибутки, здійснює менше відрахувань до бюджету, затримує виплату зарплат [8]. Так, найбільші показники заборгованості із виплати заробітної плати у квітні 2016 року спостерігаються в таких областях: у Дніпропетровській — 135,5 млн грн., у Донецькій — 325,7 млн грн., у Київській — 125,5 млн грн., у Луганській — 475,5 млн грн., у Харківській — 195,0 млн грн. Також серед ряду причин зниження реальної зарплати в українському суспільстві є те, що кожний 13-й працюючий в Україні досяг пенсійного віку, їх продуктивність праці є низькою [5].

За даними Держстату, в лютому 2016 року найнижча зарплата була зафіксована в Тернопільській області (3211 грн.), а найвища — у Київській (4620 грн.). Особливо не рятує і допомога з безробіття, яка становить у середньому по Україні від 500 до 1500 гривень.

Найвищі показники працевлаштування традиційно в Києві (62,3%) та Дніпропетровській області (61,1%); найнижчі — у Донецькій (50,6% — це нововведення останніх двох років) та Тернопільській (52,1%). Проблемними областями залишаються Полтавська, Черкаська, Запорізька, Донецька і Луганська, де конкурси на вакансії від 30 осіб на місце, а в деяких районах перевищують і 100 осіб [13].

Проблемою України залишається нерівномірний розподіл трудових ресурсів по території держави — основна концентрація характерна для східних регіонів (понад третина від працюючого населення країни); найбільший мігра-

ційний приріст характерний для м. Київ; найбільший вплив робочої сили відбувається із Чернівецької, Івано-Франківської, Черкаської та Київської областей; надлишок робочої сили характерний для Дніпропетровської, Донецької та Харківської областей; тривале безробіття охопило Житомирську, Івано-Франківську, Рівненську, Тернопільську області [9].

Дніпропетровськ — ключовий регіон на ринку праці України. Традиційно за кількістю вакансій ця область посідає друге місце в Україні після Києва. У Дніпропетровську й інших крупних містах області розміщено 7% усіх українських вакансій і резюме, опублікованих на міжнародному кадровому порталі HeadHunter [12]. За даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області, зокрема, за дев'ять місяців 2014 року по області відбулося зменшення чисельності та рівня зайнятості населення, та зріс рівень безробіття [4].

Протягом останніх років в області переважає тенденція звільнення працівників з підприємств над прийомом на роботу. У більшості випадків це відбувалося за реорганізації підприємств. У 2014 році в центрі зайнятості Дніпропетровської області перебувало на обліку 136,2 тис. осіб, з них 71,7 тис. мали офіційний статус безробітних (що на 3 тис. більше, ніж в 2013 році). Протягом 2015 року з таким статусом налічувалося 5,1 тис. жителів області. Їхня кількість на кінець місяця становила 36,4 тис. осіб. Рівень зареєстрованого безробіття в регіоні дорівнював 1,8% від середньорічної чисельності населення працездатного віку. У містах цей показник дорівнював 1,5%, у сільській місцевості — 3%. За станом на 2015 рік роботодавці надали в обласний центр зайнятості майже 6 тис. вакансій. Це найменша кількість за останні роки. У минулому році в цей же період їх нараховувалося близько 8 тис. За інформацією обласного центру зайнятості, сьогодні близько 40% вакансій становлять робітничі професії. Найбільш затребувані — водії, слюсарі, електрогазоварники, електрослюсарі, верстальники і т. д. Майже 30% — вакансії для держслужбовців. Близько 25% — робочі місця для осіб, які не мають кваліфікованої підготовки [6].

Крім того, багато Дніпропетровські роботодавці, посилюючись на складну економічну ситуацію, збільшують на-

вантаження і скорочують рівень оплати праці персоналу. За останні місяці оплати праці своїм працівникам знизив практично кожен четвертий роботодавець, близько половини компаній скоротили зарплату співробітникам на третину, а всі інші зменшили оклади майже на 20%. За спостереженнями фахівців центру зайнятості, співвідношення між попитом і пропозицією визначає навантаження на одне вільне робоче місце. Це шість осіб проти чотирьох у минулому році. Найбільш складною є ситуація в сільських районах області [13].

Отже, сьогодні ситуація з безробіттям в Україні склалася досить складна. Якщо у великих містах українці ще мають можливості заробити, то в областях справи йдуть куди гірше. За даними міжнародного кадрового порталу hh.ua, на тлі кризи в багатьох областях України підприємства урізали зарплати і скоротили кількість вакансій. Через зниження попиту кожен шостий безробітний шукає роботу півроку, а то й рік [12]. За даними Державної служби зайнятості станом на 1 березня 2016 року, на одне робоче місце в Україні претендувало в середньому 13 безробітних. У деяких областях цей показник місцями перевищує цифру і 100 осіб. При цьому в січні — лютому роботодавці вже повідомили про заплановане звільнення 83 тисяч працівників (на 24 тисячі більше, ніж за аналогічний період минулого року). Під скорочення потрапили працівники сфери промисловості, освіти, охорони здоров'я і соціальної допомоги, торгівлі, ремонту та транспорту.

ВИСНОВКИ

Таким чином, для подолання регіональних диспропорцій на ринку праці та забезпечення економічного розвитку доцільно запропонувати такі заходи, щодо зменшення рівня безробіття в Україні:

- розробка та впровадження програм покращення демографічної ситуації в регіонах шляхом фінансової підтримки найбільш уразливих верств населення; (встановлення пільг у медичному, освітньому обслуговуванні);

- зниження податків для підприємств, за умови збереження робочих місць, створення нових робочих місць через встановлення сприятливого інвестиційного режиму для підприємців, надання державної підтримки сільськогосподарським виробникам, підприємствам у депресивних регіонах;

- встановлення взаємодії роботодавців і професійно-технічних навчальних закладів шляхом участі роботодавців у створенні сучасної навчально-виробничої бази;

- проведення спеціальних ярмарків праці для навчальних закладів, з метою працевлаштування випускників.

Застосування цих заходів дозволить підвищити якість національної робочої сили, зменшити відсоток регіонального безробіття в Україні та істотно підвищити попит на робочу силу в цілому.

Література:

1. Березюк С.В., Гусонька Д.М. Ринок праці: проблеми та перспективи розвитку / С.В. Березюк, Д.М. Гусонька // Збірник наукових праць SWorld. — 2014, 19—30 березня [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/752.pdf>.
2. Воробйова О.І. Регіональний ринок праці: сутність та умови функціонування / О.І. Воробйова // Економіка Крима. — 2006. — № 18. — С. 15—19.
3. Вороніна А.В., Ніколаєва К.М. Проблеми та перспективи розвитку ринку праці в Україні / А.В. Вороніна, К.М. Ніколаєва // "Молодий вчений". — 2015. — № 2. — С. 167—170.

4. Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dnestrstat.gov.ua/>.

5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

6. Дніпропетровський обласний центр зайнятості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dcz.gov.ua/dnp>.

7. Єрмоленко О.А. Методи регулювання вітчизняного ринку праці / О.А. Єрмоленко // БІЗНЕСІНФОРМ. — 2013. — № 7. — С. 23—28.

8. Лисюк О.С., Кафлевська С.Г. Безробіття як соціально-економічна проблема населення України / О.С. Лисюк, С.Г. Кафлевська // Збірник наукових праць ВНАУ. — 2012. — № 4. — С. 48—53.

9. Лисюк О.С. Проблеми, особливості та перспективи розвитку ринку праці в Україні / О.С. Лисюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2015. — № 13. — С. 107—109.

10. Машика Ю.В., Бобруйко О.І. Стан та проблеми безробіття в Україні / Ю.В. Машика, О.І. Бобруйко // Економічний простір. — 2013. — № 74. — С. 122—130.

11. Михальченко Г.Г. Розвиток регіональних ринків праці / Г.Г. Михальченко // Економіка промисловості. — 2012. — № 1—2. — С. 329—340.

12. Міжнародний кадровий портал [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://hh.ua/>

13. Українці в пошуках роботи: У регіонах на одне місце до 100 безробітних [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ua.112.ua/statji/ukrainsi-v-poshukakh-roboty-v-rehionakh-na-odne-mistse-do-100-bezrobitnykh-303511.html>

References:

1. Bereziuk, S.V. and Husonka, D.M. (2013), "Labor Market: Problems and Development Prospects", Zbirka naukovykh prats' SWorld [The collection of scientific works SWorld], 19-30 March, available at: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/752.pdf>
2. Vorobiova, O.I. (2006), "Regional Labor Market: Nature and Business Environmen", Economics of Crimea, vol. 18, p. 15—19.
3. Voronina, A.V. and Nikolaieva K.M. (2015), "Problems and Prospects of Labor Market Development in Ukraine", Young Scientist, vol. 2, pp. 167—170.
4. Main Statistics Department in Dnipropetrovsk Region. Available at: <http://www.dnestrstat.gov.ua/>
5. Official website of the State Statistics Committee of Ukraine. Available at: www.ukrstat.gov.ua
6. Dnipropetrovsk Regional Employment Center. Available at: <http://dcz.gov.ua/dnp>
7. Yermolenko, O.A. (2013), "Methods of Domestic Labor Market Regulation", BIZNESINFORM, vol. 7, pp. 23—28.
8. Lysiuk, O.S. and Kaflevska, S.H. (2012), "Unemployment as a Socioeconomic Problem of Ukraine's Population", VNAU Proceedings, vol. 7, pp. 48—53.
9. Lysiuk, O.S. (2015), "Problems, Specifics and Prospects of Labor Market Development in Ukraine", Scientific Bulletin of Kherson State University, vol. 13, pp. 107—109.
10. Mashyka, Yu.V. and Bobruiko, O.I. (2013), "Situation and Unemployment Problems in Ukraine", Economic Territory, vol. 74, pp. 122—130.
11. Mykhalchenko, H.H. (2012), "Development of Regional Labor Markets" Industrial Economics vol. 1—2, pp. 329—340.
12. International Human Resources Portal. Available at: <https://hh.ua/>
13. Ukrainians seeking for a job: In regions, up to 100 unemployed per one position. Available at: <http://ua.112.ua/statji/ukrainsi-v-poshukakh-roboty-v-rehionakh-na-odne-mistse-do-100-bezrobitnykh-303511.htm>

Стаття надійшла до редакції 09.06.2016 р.